

**Partille kommun
Kommunkontoret
433 82 Partille
samhallsbyggnadskontoret@partille.se**

Lerums Naturskyddsförenings synpunkter i samråd enligt 6 kapitlet miljöbalken med anledning av planerad stabilisering och ombyggnation av Jonseredsvägen, vid Jonseredes fabriker, Partille kommun

Lerums Naturskyddsförening (LNF) har tagit del av Inbjudan till avgränsningssamråd 2020-03-18 och Samrådsunderlag 2020-02-25. Allmänt uppfattar LNF samrådsunderlaget som relativt utförligt och rimligt tillförlitligt. En praktisk synpunkt är att båda dokumenten har en olämplig grafisk utformning med två sidor i bredd, vilket avsevärt försvårar läsning på datorskärm.

LNF har med avseende på den redovisade informationen följande synpunkter.

Val av alternativ

Enligt LNF:s uppfattning ger samrådsunderlagets information inte tillräckligt stöd för att nu ta ställning till val av alternativ, om vägen ska återställas. Bättre underlag krävs med avseende på geotekniska förutsättningar och tekniska lösningar samt dessa inverkan på miljö- och kulturvärden. LNF förordar att valt alternativ i så fall inte försvårar de av LNF föreslagna kompensationsåtgärderna.

Beträffande alternativet betongmur föreslår AFRY att muren ska ”kamoufleras” genom att förses med mönstring i betongen eller inmurade stenar. Detta kan inte uppfattas som rimlig kompensationsåtgärd för att den gamla stenvallen försvinner. Det finns ingen anledning att ”kamouflera” betongmuren och skapa en anakronism. Låt varje tid avspeglas utan försök till efterliknande. Lagg istället resurser på reella kompensationsåtgärder för att den gamla muren som biotop och kulturminne försvinner vid alternativet betongmur.

Nollalternativet

Det finns anledning att mera ingående värdera ett nollalternativ som innebär att endast nödvändig reparation av stenvallen görs för att förhindra fortsatta ras och iordningställa vägen som framkomlig GC-väg på den berörda sträckan. Detta alternativ bör vara avsevärt kostnadseffektivare och innebär att framtida anläggande av mycket kostsam GC-väg Aspen-Jonsered inte erfordras i framtiden, eftersom genomfartstrafiken på vägen då upphör.

Kompensationsåtgärder

Alla de föreslagna återställningsalternativen, möjligen med visst undantag för alternativ 3, ger påtagliga ingrepp i höga natur- och kulturvärden. Därför är det rimligt att kräva kompensationsåtgärder. LNF föreslår följande.

GC-körbana

Förse vägen med en separat markerad GC-körbana längs den ombyggda sträckningen. Detta kan eventuellt kräva någon breddning av vägbanan. Motiv: Vägen mellan Aspens station och Jonsered är vacker och attraktiv för cykling, men med normal trafik farlig för cyklister. Sträckan är den enda mellan Lerum och Göteborg utan säker cykelled. Sedan länge finns önskemål och planer på att komplettera sträckan med GC-väg. Att i det uppkomna läget inte utnyttja möjligheten att påbörja GC-vägen på aktuell sträcka skulle framstå som ett kortsiktigt misstag.

Laxfiskar och ål

Säveån med dess vattensystem är viktig för havsvandrande fiskar som lax, öring och ål som här har goda lek- reproduktions- och uppväxtområden. Dessa havsvandrande arter är beroende av att ekosystemen i vattnet motsvarar deras krav på vattenkemi, bottenförhållanden, grumlighet och temperatur m.m. under de olika faserna av deras livscykel. De är också beroende av att det inte finns vandringshinder som minskar eller omöjliggör deras möjligheter för upp- och nedvandring i Säveåsystemet. Eftersom Säveån i dess lopp i huvudfåran mellan de stora sjöarna Aspen, Sävelången, Mjörn och ända upp till källområdena uppströms sjön Säven har ett stort antal vattenkraftverk är det viktigt att dessa vandrande fiskarter ska kunna passera under vandrigen till och från havet.

Tyvär är det i nuläget ganska svårt för vandringsfisken att passera kraftverken, det är i nuläget i Säveån endast i Hedefors som en välfungerande fiskväg finns förbi kraftverket. Hedefors är vandringshinder nummer två från havet räknat. Kraftverket i Jonsered är dock det nedersta vandringshindret och där finns i nuläget relativt dåligt fungerande fiskvägar vilket resulterar i att Jonsered är en flaskhals för att vandringsfiskar ska kunna ta sig upp till och ned från Aspen och de goda laxfisksträckorna i Säveån mellan Hedefors och Floda. Det finns i nuläget alltså inte möjlighet för dessa arter att utnyttja vattnets potential för beståndsbevarande.

Laxen i Säveån är storvuxen, genetiskt väl separerad från andra atlantiska laxstammar och därför mycket värdefull ur bevarandesynpunkt. Under flera årtionden har stora insatser för att bevara och stärka Säveålxaxen gjorts, den största investeringen har gjorts i samband med att fiskvägen vid Hedefors anlagts till en kostnad av drygt 40 miljoner kronor. Säveålxaxen stiger från havet för lek i Säveån på lämpliga ställen under senhösten. I den s.k. naturfåran utmed Jonseredsvägen där vägen rasat har Säveålxaxen lämpliga och mycket goda lek- och uppväxtlokaler och det är väsentligt att störningar där vid föreslaget åtgärdsarbete i möjligaste mån undviks! Om skada inte kan undvikas måste kompensationsåtgärder vidtas, tänkbara sådana för laxen är:

- Förbättra lekbiotopen i området efteråt, stenutläggning, lekbottenåtgärder.
- Förbättra de suboptimala laxtrapporna Jonsered övre och nedre förbi damm och kraftverk.
- Förbättra för utvandringen av smolten - laxungarna förbi kraftverket.

Vad som ovan anges för laxen gäller även för den havsvandrande öringen "havsöring" som i ännu större antal än laxen vandrar upp i Säveån för lek och uppväxt.

Ålen har en omvänd livscykel jämfört med laxfiskar, den leker i havet (Sargasso), sprider sig mot kustzonerna, vandrar sedan som ålyngel upp i våra vattensystem och växer där upp under 10-20 år till vuxna s.k. blankålar. Ålen har i Säveån historiskt varit rikligt förekommande, ett binäringsfiske på ål har förekommit i flera av de stora sjöarna. Dessutom har ålen under flera århundranden fångats i s.k. ålkistor på flera ställen i Säveåns huvudfåra, även vid Jonsered, liksom i flera av dess biflöden. Numera finns bara en spillra av ålbeståndet kvar, men fortfarande växer i Säveåsystemet hundratals ålar upp till blankålsfas, d.v.s. utvandringsfärdiga ålar i dryga kiloklassen vilka dock tyvärr till stor del omkommer vid Jonsereds kraftverk eftersom det inte finns flyktväg för ål förbi kraftverket. Under 2019 har exempelvis ett hundratal blankålar i storlek 1-2 kg dödats på kraftverkets turbingaller! Även ålen kommer att kunna påverkas negativt av en eventuell reparation och återställning vid rasområdet utmed Jonseredsvägen eftersom det är ålynglens enda möjliga passage uppåt mot Aspens damm där en s.k. ålyngelledare finns installerad. I kraftverksfåran kan inga ålyngel ta sig förbi i nuläget.

Möjliga kompensationsåtgärder för ål i samband med föreslagen reparation och återställning av väg:

- Utsättning av ålyngel i sjöarna i Säveåsystemet.
- Fångst av blankål (ryssjefiske), "trap and transport" förbi kraftverket.
- Införande av "skonsam drift" vid "ålanätter" d.v.s. då ålen utvandrar.

Det bör i fallet med reparations- och återställningsåtgärder i detta avsnitt av Säveån särskilt beaktas att en minskning av vattenflödet under det stipulerade i vattendomar i naturfåran som kan behövas av byggtekniska skäl är mycket negativt för både ål och laxfiskar. För laxfiskar är påverkan normalt som minst under sommarsäsongen. Byggåtgärder med vattenpåverkan i denna typ av vatten brukar därför ges ett "tidsfönster" med tillåtlighet under tiden juli-september vilken är den tid då dock ålyngelvandringen är som störst. Detta bör särskilt beaktas i fallet med Jonseredsströmmen som alltså är ett viktigt nålsöga för ålbeståndet i hela Säveåsystemet. Om skada på ålyngelvandringen enligt resonemanget ovan kan förutses måste alltså särskild kompensation för skada på ålbeståndet ges.

Lerums Naturskyddsförening

Olov Holmstrand
ordförande